

Landskap: Fins land Upptecknat av: Gunnar Söderholm
Härad: Gunnerbo härad Adress: Hässelholme
Socken: Gunnersta socken Berättat av: A. G. Karlsson.
Uppteckningsår: 1934. Född år 1852 i traktén av Helgasjön

Uppteckningen rör I Levnadsomständigheter m.m.

II Om mat och dryck.

III Glöson.

IV Odens jakt.

V Maran.

VI Om mjölkning

VII Mjölksharen.

VIII Om vätgar.

IX Rävjakt.

X Simberedning.

4335

Lernad & omstämning heter m.m.

A. G. Karlsson är född i trakten av Helgasjön år 1852 och för ett par år sedan flyttad till sonen, som bor i Öjaeps, Åmmerstads socken.

Karlsson kom utköring 20-årig ut och tjänste hos en gammal rik kammarherre Gyllenswärd, som ägde gårdarna Åby, Berg, Lanhult och Slätt hult.

Han bodde egentligen själv på Åby. En dotter gifte sig med en kyrtrant Wester, Georg, åldsta sonen kom till Lanhult (han var major på Kronobergs hed).

Där exekrerede Karlsson i 15 dygn. Kammarherren sa att Karlsson skulle säga att han hade ont i magen eller så något och så komma ifrå. Men han höll välet, och doktorn sa' han fick tas annars skulle han få fria mänga. Karlsson fick gå och patsa

bryggar åt officersne och var ute med då det
skulle vara.

Karlsson sade sig och minnas att gamla Gyllen-
värd fick ett hastigt slut. Han hade husrum i
stam. Karlsson hörde ofta honom och "hennes mäst"
in till Växjö. Karlsson var egentligen flyttad från
Kammarherren, då denne en gång. då han just
skulle gå nerför bryggan och gå ner i vagnen
och åka hem till Högs, snarade han och dog sedan,
då läraren hämtats.

1885

Om mat och dryck.

ungefärl 14 dagar före jul bakas bröd i stora lager. Då förtidens skulle ju alla ha en gris. Dess huvud färs inte "slivis", det skulle sättas och kokades julafter. Det las på tefat (eller kerfat) och konstgjorda blommor sättes i näsborrar-na. Grisen slaktades cirka 8 dagar (men kanske också klokt 3 dagar) före jul. Man gjorde hov-m.m. även blodet togs noga vara på.

Det höggs red och stugan pyntades och blæks-
des, gamla bonader sättes upp på väggarna (och
togs ner tretonsdagen.). Då en främmande kom
togs fram av gullsylta, smör, bröd, gris huvudet
och brännvin.

Vid f.d. begravningar och bröllop togs inte mat.

som nu Det dukades bord på bokar med trä-
tavlor över, all mat bars fram: soppa, gröt, söt
ost, fisk, saltes fram dit, alla salt till bordet, alla
fick åta. Värdet såg till att var och en hade bräm-
vin i glaset.

4

Vid barnudop användes "grötabryllor" gjorda av ene
med lock avanpå, utskuret och målat, som alla
fick ta ut. Den äldste kring, var de flera fick
de bytas åt. Gubbarna åt så de knappst
drogde till att gå hem. De kunde åta och dricka
på den tiden och hade noga funnit tålde det. De
stod sig ända.

Glossen.

Hos Gyllenwärd, där Karlsson tjänade pannas
 en dräng som hette Jörgen och en som hette
 Agren. De hade var sitt par hästar om hand
 (Gyllenvärd hade 9 hästar).

En gång var de uté och köpte med sina
 resp. hästar. På vägen ligger en åbro och ett
 brämmere på väster hand, som var gammalt
 redan då. När de kom där förbi siger Jörgen:
 "Ser du inte?" Men Karlsson sät sig ingenting, men
 hans hästar fluktade och fröste. Jörgen sa':
 "Det var en stor so, som gick vid sidan om din häst-
 lar och hade en pull grisar med sig."

4335

Odens jakt.

I noga år då Karlsson var hemma hos far, fanns det en upjöluare Melin "Han så till far att jag kunde skjutsa en lemnare Göteborg till stan, och sedan ta hem hästen igen," saade Karlsson. Karlsson gjorde så och väntade i Västsjö på brev och bud saret fördrade hästen. Det var på vintern så han köpte med släde, och ungefär kl. 10 på kvällen då han köpte hem igen.

Han kom då till Sandbro vid Tingsbacken (Tingsbacken) nära Tjureda. Här hade Karlssons far talt om att Odens jakt gick. När Karlsson kom hit var det som om de hade huggt av benen på hästen och den bara glistrade. Far hade sagt Karlsson att då kruppa fram och ta i bertslet vid sidan och spolla i hålet (mellan hästens nos och bertslets kant.) Det gjorde nu Karlsson och köp sedan till-

Småland
Tunnerbo föd.
Ammerstads pr.

2.4335

Upp. av Gunnar Hobroos
Hässelholm 1934.

LUND'S UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

baks och nu sätte hästens väg. Möllarens räng
nu hade hört Karlsson komma på andra sidan
skogen, men kunde inte förstå hur han kunn-
de vara framme så snart, då det var en omväg
kring skogen man måste åka.

Möllaren skulle just gå och lägga sig
då de kom upp på backen, och då kom lisenom
två hundar susande förbi och rätt som det
var small det. "Det var Odens jaktsom Skås,"
så Karlsson till slut.

Karlsson hade hört sin far tala oce
följande:

Ett kärle var ute och gick med ett gammalt
fruntimmer. Dessa mötte en hund, röd om hal-
sen. De gav honom bröd, och han lå' sedan
iväg. Strax därpå smäll det och sedan kom
en (Oden) med en trollpäcka med pallarna
hängande ner på backen. Denne hastade en
slant till tack; här har jag dock rovet, sade han
(d.v.s. rovet var trollpäckan). Men slansen föll
igenom händerna på Karlson, som var ute och gick
och han såg den aldrig sedan.

Fr.
Annerstad.

Uppf. Gunnar Holm 1934.
Ked. A. G. Kälders 4335
Maran.

II

LUND'S UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Maran märkta man mycket ofta. Man sade:

"Maran har reet mi i mäl, jag troe hon nästan
könde mi"

Man såg henne aldrig, men hänske hur tung hon
var.

Gnisland
Söderby
Älvkarleby
upps 1934

Oppg S. Hobæk
4335

Om utvärning.

VI

LUND UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Een häring var foyrare och badde på Götörs
(fjöndde?). Karlsson var vid denne tid kungefar
då. Då var det en mekanikus, Holmberg, hos
kammarherre Gyllenswärd där Karlsson tjänade.

Och denne Holmberg var glad vid att sjuta,
och jaga. Han sa' till Karlsson att följa med
och jaga ore. Karlsson hade en dubbelgipsig
bössa liksom han. Då de gick i backarna hörde
de en häring, som skrek: "Mjöll i min bytta
så vitt som detta ropet hörs!" Det var disbet
på torget vid sjön. "Du ska missan få," sa'
Holmberg. Men då försvarar hon.

4335

Mjölkharen.

En man var ute och jagade och såg en vit mjölk-hare, som han inte kunde träffa. Men en annan person sa att han skulle skjuta den. Han lade en 5-Shilling i pipan och sköt. Haren dog så mjölkhen rann ut av honom.

Innåland
Fakta om
Kolsjön.

1.

Rep. av G. Holm

4335

1934

Om vargar.

I Karlssons maja där fanns det varg vid Stäby skogar. Han köpte en gång till Wärsjö en hund. Efter Stäby ligger sedan ett knedlatörp och sedan den stora skogen, på vägen till Långelbo.

Där var en liten plätt, där löjtade matreos flustra och glasa och stannade. Vid skogsentrén syntes då 5 vargar. På den tiden måste man ha "skjutetyl" då man reste. Karlsson hade en dubbelpipig pistol. Han sköt ett skott, vargarna stannade, ett andra skott och de vekte av in i skogen, så bara bakhundarna syntes, och närren släpptes los. Folk sätte sedan ut vargnät (varggarn), två av vargarna fastnade i garnet av vilka den ene flydde sedan.

(Varggarn gjordes av grova rep eller töm.)

Smars hade man blött spjut och grepas. Smars brukade gå ut i noga räda och då tog ofta var-

2.

4335

gen den.

I Himmeryd hade en gång en bonde en bra
nughäst, och vargen och den hade gått runt en
halle så att hästen var svettig. Då kom en köring
förbi, hon skrek till så vargen sprang. Hästen rädd-
ades sedan.

13

1.

LUF M 4335

Projekt

Man fängde fåv i rågropar: fyra hantiga gropar, över 2 m bred och ungefär 2,5 m djups. Nitt i gropen stod en stolpe upp nio-
got över kanten. Utteringen av gropen var täckt
med bräder, så när man en ring kring stolpen.
Så hade man hästgödelse lagt ombur ring. Så
all ringning flyttas. I stolpens övre del
var en aroförding med en flat triella, och en
lags sele till auban, som var fästad där
joue lockbete. Auban satt skyddad och
kunde plott sticka upp munnen. Ett fär-
skinn sattes ombur ring, så att auban inte
skulle frysa. Hästgödelse lades omkring
så allt inle lukten skulle råmas. I tri-
tellan sätter "sljor" (grevar och råspar) ring
auchau. Auban sätter på fast och skriker

och på kommet råven. Men man fick inte
skjuta för då kom ingen mer. Men han
stiger på Alyomea och stupade ner. Men
de är inte goda i ta i gropen. Men använde
en "tava" (1), som bestod av en lång stang
med ett tråd i en ändan formad i en inist-
bjud rundel. Den saltes balsom frambruen
på råven, så "körde" man honom.

Den gäng var Karlsson med om allt två
råvaror färgades på en gäng. Då de, som
man trodde, dödats, gick man in och drack
kaffe (fukostkaffet) innan man glödde dem.
De två råvarorna lågo där i en kruktstuga.
Men den ene var inte riktigt död, utan den
kvicksände till och dämnade King, i Sägspåmen.
Karlsson tog då en "glöggklubba" och lade
honom till marken ned. — Glöggklubban är

4335

av trā vēl avvändas til' nūckere nār man
spall "glöggja" hāl, dā man slog med ifrāg-
varande kliebla pā huzzjāmet.

Livsberedning

17

Livet lades då det var cirka 10 cm. högt. Det var läst så tidigt som möjligt. När det är färdigt med knoppar i loggen, då skulle det tas av. Det fick ruskas tills man fick en näve full. Sedan knöts det ihop med huvband i härvor. Livet lades därvid ned på en kumta av strå i snygg röd väranda ().

Sedan "krabbedes" livet, d.v.s. man sätte ner en stäng i jorden och satte härvor på denna så många det fick runt och så torrade det.

Då livet torkat kördes det hem på logen. Då kunde man ha en "repa", som bestod av ett av längst bräde med "timar", liknande en jättestor kam. Denna fästes på en tavla, horisontellt, på vilkenas ändar två kilar satt. Då löste de två härvor och högg genom repan. Det skulle sedan ut till

"rotning" på t. ex. en träd. Hornen kallas knöpple, själva linet Nörret. Där skulle det ligga 3 veckor i regn och torra, det skulle bli short, "rultet". Det räffnades sedan ihop och togs hem och sättes i en basta till torkes. Linet sättes då upp på bänkar, hela bastan full island, och värmedes försiktigt så att det inte tog eld. Sedan skulle det bragas. Gå an vidare man "hö bräder". Dessa bestod av tvåne bräder, 15-20 cm. långa, mellan vilka löpte en bräda med handtag i ena ändan och växst till en egg på undersidan. Det hela stod på fotter. Vid bragningen, som bestod i ett huggande på linet i brätan, fick man kaffe och brövin och sedan dansades det. Numars var det inte gott att samlas folk och letala kontant. De arbetande parades sig samman om en

"lock" var, 12 lockar kallades en "linne".

Sedan skulle ägaren ha skälleskärningar
att skäcka. Det gjordes med skäktråna i en
skäktestol, på vilken man sittade med fötterna,
man snypte och riste; det "lock o dam", då
man högg på linet. Detta var för att det skulle
 bli mjukt, det blev slävor, to som ristades upp.

Sedan skulle det häcklas, men inte
samma dag, utan en annan dag, annoclades de
att häckla, var och en hade en häckla med. Den
skulle tjäna till att sträva påtades ut. Det man
fick kvar kallas fäger, det andra häckleto.
Sedan häcklates det omigen (med finare
häckla än förra gången). Vid denna andra
häckling fick man "själletoet", som var det
sänska, det väntes till linbyxor och vardags-
kläder och färgades; vidare "häckletoet", som

gjordes till vät : grova lakan (man hade långa
lekar, som las ut till blekning), och slutligen
"tagorna" som var det bästa. Det användes till
syträd, fin vät till skjortor. Man måste ju ha
läger av träd till skräddaren. Den harvades
på ett kors, som sätts i en ställning. På detta,
harveln, rullades den färdiga träden upp, eller
också på rullar på spinrocken.

Man fick spuma slag och mäth, ty man
skulle bli före gårdsboen. Sedan vävdes alla
slags tyg, även kunde vara så långt som
30 m.

Sen skulle det blekas på vintern och våren
och sedan bäras in (samlas).

Pigorna skulle ha "sitt lann": De
fick släppja till lin, men så det på åboens
jord; liksom och drängarna fick ha potatis.

Vår sin høye hic skulle sis. Vid sædene
lades $\frac{1}{2}$ fog ægg (kohla) i Island livet för
att det skulle bli tur med det och lycka.
Det skulle sis på græsfloje.

A. G. Karlsson acc. nr.
4335
(f.d. skogsvaktare och
fiskare.)

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Småland
Ljungarbo
Annerstad
Öjare

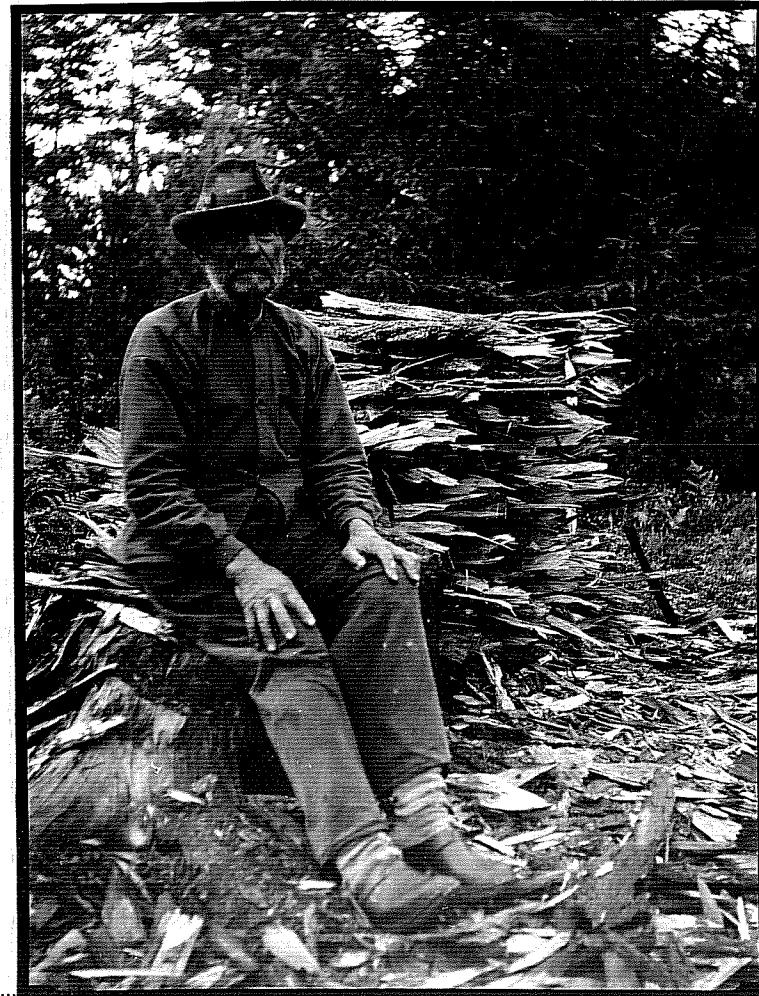
M 4335

H.

Ägare:

Negativ.

Repronrg X:15:70:1-2